

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ACTIVE APPROACH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MEDICAL WORKERS

Стаття розкриває теоретико-практичні засади професійної підготовки майбутніх медичних працівників на засадах діяльнісного підходу. Зазначено, що актуальним у процесі дослідження виступає поняття маркетинг знань, який трактується у статті як скорочення дефіциту знань шляхом їх придбання, засвоєння, накопичення, ціннісного використання. У статті показана взаємозалежність та взаємозумовленість ефективної професійної підготовки та формування професійного мислення на засадах діяльнісного підходу. У статті чітко схарактеризовано особливості теоретичного (форми мислення, теоретична система знань, сфера загальних понять) та практичного (основа для розв'язання практичних завдань, формування досвіду розв'язання практико-орієнтованих задач та ситуацій) мислення. Автори на основі теоретичного аналізу пропонують порівняльний аналіз змістового наповнення понять «теоретичне» і «практичне» мислення, який містить науковий компонент та практичну складову.

У статті показано, що організація освітнього процесу професійної підготовки майбутніх медичних працівників набуває ефективності при реалізації положень діяльнісного підходу. Автори аналізують окремі положення теорії діяльності, які мають безпосереднє відношення до процесу професійної підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема: зміст професійної діяльності; умови та закономірності становлення та розвитку майбутнього фахівця; формування професійно-ціннісних знань, умінь і навичок; набуття соціально-важливих якостей особистості; формування та розвиток загальних і професійних компетентностей. Зазначено, що діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх медичних працівників ефективно реалізується через систему активних форм і методів організації освітнього процесу в закладі вищої освіти. Показано, що дієвою формою проведення аудиторних занять виступає ділова гра, яка сприяє формуванню таких професійних характеристик: система мотивів і цілей, що визначають рівень вимог особистості; наявність і збагачення знань, необхідних для творчого здійснення діяльності; включення людини в діяльність, у процесі якої формуються професійні вміння і навички.

Ключові слова: діяльнісний підхід, професійна підготовка, активні форми та методи навчання, ділова гра, професійне мислення.

The article reveals the theoretical and practical principles of professional training of future medical workers based on the activity approach. It is noted that the concept of knowledge marketing is relevant in the research process, which is interpreted in the article as reducing the deficit of knowledge through its acquisition, assimilation, accumulation, valuable use. The article shows the interdependence of effective professional training and the formation of professional thinking based on the activity approach. The article clearly characterizes the features of theoretical (forms of thinking, theoretical system of knowledge, sphere of general concepts) and practical (basis for solving practical tasks, formation of experience in solving practice-oriented tasks and situations) thinking. Based on theoretical analysis, the authors offer a comparative analysis of the content of the concepts of "theoretical" and "practical" thinking, which includes a scientific component and a practical component.

The article shows that the organization of the educational process of professional training of future medical workers becomes effective when implementing the provisions of the activity approach. The authors analyze certain positions of the theory of activity, which are directly related to the process of professional training of future medical workers, in particular: the content of professional activity; conditions and patterns of formation and development of a future specialist; formation of professional and valuable knowledge, abilities and skills; acquisition of socially important personality qualities; formation and development of general and professional competencies.

It is noted that the activity approach in the professional training of future medical workers is effectively implemented through a system of active forms and methods of organizing the educational process in a higher education institution. It is shown that an effective form of conducting classroom classes is a business game, which contributes to the formation of the following professional characteristics: a system of motives and goals that determine the level of individual requirements; availability and enrichment of knowledge necessary for creative activity; the inclusion of a person in an activity in the process of which professional skills and abilities are formed.

Key words: activity approach, professional training, active forms and methods of learning, business game, professional thinking.

УДК 378:615.851.4
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.13>

Менів Н.П.,
викладач кафедри лабораторної медицини
Комунального закладу вищої освіти Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»
Різун Г.М.,
асистент кафедри лабораторної медицини
Комунального закладу вищої освіти Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»
Двулят-Лешневська І.С.,
викладач кафедри лабораторної медицини
Комунального закладу вищої освіти Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із напрямів педагогічної діяльності викладача закладу вищої

освіти (ЗВО) є формування студента як суб'єкта професійної діяльності, цілеспрямоване вироблення в нього системи професійно важливих умінь і навичок, формування сукупності загальних

та професійних компетентностей. З розв'язком цієї актуальної соціально-педагогічної задачі пов'язане підвищення якості організації освітнього процесу в освітніх інституціях різного типу.

Якість освіти безпосередньо залежить від збалансованої відповідності умов, процесу й результату потребам і запитам замовників освітніх послуг. Для сучасного фахівця важливо оволодіти навичками управління знаннями, тобто навичками отримання знань, їх створення, організації й ціннісного використання. Адже на сьогодні компетентна дія без компетентного знання неможлива.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Професійна підготовка майбутніх медичних працівників є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, зокрема: О. Любінська досліджує практичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини [2]; М. Філоненко вивчає психологічні особливості особистісного становлення майбутнього лікаря [7]; Т. Чукавіна аналізує особливості педагогічного спілкування в контексті активізації навчальної діяльності студентів вищих медичних навчальних закладів [8] тощо. Варто зазначити, що спільним аспектом означених напрямів дослідження ми визначаємо впровадження активних форм і методів навчання, що базуються на діяльнісному підході.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

У контексті нашого дослідження актуальною вважаємо проблему маркетингу знань.

В. Сидоренко зазначає, що маркетинг знань (скорочення дефіциту знань шляхом їх придбання, засвоєння, накопичення, ціннісного використання) передусім передбачає:

- придбання й адаптацію до професійної науково-методичної сфери глобальних знань, а також розвиток сфери знань на локальному рівні;
- обмін інформацією між виробником і споживачем, оцінка макро- і мікросередовища;
- отримання нових знань шляхом кластерної взаємодії з іншими інституціями післядипломної педагогічної освіти (освітніми установами, асоціаціями та ін.);
- інвестиції в людський капітал для розширення можливостей засвоєння та застосування знань шляхом створення можливостей для неперервного професійного розвитку фахівців упродовж усього життя;
- використання технологій, що допомагають здобувати, засвоювати й застосовувати знання в нових соціокультурних умовах;
- регулювання та забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів (ресурсних центрів);
- установами довірчих партнерських взаємовідносин між освітньою організацією/установою,

її співробітниками та клієнтами (споживачами, замовниками) у процесі співпраці, співдії у формі нематеріального активу для отримання професійно значущого результату;

- науково-методичний супровід акмепрофесіогенезу педагогічних працівників шляхом формальної та неформальної освіти;
- вироблення стратегії просування освітніх послуг до споживача;
- неперервне навчання, взаємонавчання, поширення наявних знань і
- професійного досвіду всередині установи/організації тощо [6, с. 231-232].

Ми зазначаємо, що оптимальний добір форм, методів і засобів ефективно організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх медичних працівників на засадах діяльнісного підходу максимально сприятиме формуванню особистісних та професійних компетентностей в умовах ЗВО.

Мета дослідження. На основі теоретичного аналізу провідних положень діяльнісного підходу виокремити особливості та обґрунтувати педагогічні умови використання ділових ігор в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх медичних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основною метою освіти сьогодні, на думку С. Самойлова та Т. Ціперко, є підготовка компетентної особистості, яка здатна: знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих ситуаціях; створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, відхиляючись від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати завдання нестандартним чином; бачити проблеми під іншим кутом та вирішувати їх унікальним способом. Саме тому значну частину освітнього процесу необхідно присвятити діяльнісному підходу. Ідея діяльнісного підходу пов'язана з діяльністю, як засобом становлення і розвитку суб'єктності. Тобто, у процесі використання форм, прийомів та методів реалізації освітнього процесу народжується не робот, як стверджують дослідники, навчений діяти за певними алгоритмами, який чітко виконує певні види дій і операцій, а особистість, яка обирає, оцінює, критично мислить, діє всупереч поширеним стереотипам, набуває через власний досвід м'які, гнучкі навички (soft skills), програмує і конструює різні види діяльності, що задовольняють потреби в її саморозвитку та самореалізації [5, с. 172].

Основою формування професійних умінь і навичок майбутнього фахівця виступає теорія діяльності та її застосування в конкретних галузях психолого-педагогічних наук. Т. Чукавіна зазначає, що вивчення предметності і змісту професійної діяльності як цілісного виду суспільної практики майбутніх медичних працівників, дослідження умов і закономірностей становлення і розвитку у суб'єкта потреб і мотивів цієї діяльності складають

необхідну психологічну основу цілеспрямованого формування професійно цінних знань, умінь і навичок, і напрацювання соціально-важливих якостей особистості, формування та розвиток як загальних, так і професійних компетентностей [8].

Діяльність – це одна із провідних характеристик людини, яка належить виключно людині, є міждисциплінарним поняттям, саме тому досліджується у різних науках. У психології категорія «діяльність» розглядається як дослідження становлення та функціонування психіки людини (О. Леонтьєв, Б. Ломов), у педагогіці діяльність трактується як одна із характеристик провідних видів життєдіяльності особи на різних вікових етапах розвитку людини (ігрова діяльність – дошкільний вік, навчальна діяльність – молодший шкільний вік, комунікативна діяльність – підлітковий вік тощо).

Діяльнісний підхід, як стверджує Т. Молнар, заснований на принциповому положенні про те, що психіка людини нерозривно пов'язана з її діяльністю і діяльністю зумовлена. При цьому діяльність розуміється як активність людини, що виявляється в процесі її взаємодії з навколишнім світом, і ця взаємодія полягає у вирішенні життєво важливих задач, що визначають існування і розвиток людини. Людина не народжується з готовими поглядами на світ, знаннями про нього, умінням вирішувати задачі. Тому діяльнісний підхід повинен реалізуватися в учінні, тобто процес учіння необхідно розглядати як діяльність [3, с. 77].

Ми погоджуємося з позицією Т. Чукавіної, яка зазначає, що професійно-педагогічна діяльність розглядається як неперервний процес розв'язання педагогом низки педагогічних задач, спрямованих на досягнення загальної мети – формування особистості майбутнього фахівця, його світогляду, переконань, свідомості, поведінки. З-поміж педагогічних задач дидактичні задачі правомірно розглядати як структурні одиниці діяльності педагога (передусім мисленнєвої) в процесі навчання. Відповідно функції його діяльності полягають в аналізі конкретних навчальних ситуацій, постановці задач у конкретних умовах діяльності, створенні планів розв'язання цих задач, регулюванні процесу здійснення намічених планів, оцінюванні одержаних результатів. У педагогічній діяльності спілкування не лише її супроводжує, а становить професійно значиму, суттєву її сторону. Ця обставина зумовлює необхідність спеціального розгляду комунікативної сторони педагогічної діяльності, маючи на увазі, що навчальне спілкування при цьому виступає: по-перше, як засіб розв'язання навчально-виховних завдань, по-друге, як соціально-психологічне забезпечення навчального процесу і, по-третє, як спосіб організації взаємостосунків педагога і учнів (студентів), що мають забезпечувати ефективність навчання, виховання та розвитку особистості [8, с. 38-39].

Професійна діяльність викладача ЗВО – це процес діяльнісного спілкування в умовах спільної (колективної) діяльності педагога та здобувача освіти. Предметно-орієнтоване спілкування (зі студентами, колегами, батьками) складає необхідну сторону педагогічної діяльності, а комунікативні й організаторські знання і вміння складають важливу компоненту професійної майстерності педагога саме в контексті реалізації завдань діяльнісного підходу у професійній підготовці майбутніх медичних працівників.

Актуальною проблемою педагогіки та психології професійної освіти є проблема пошуку активних форм і методів підготовки майбутнього фахівця. Навчальна діяльність як особливий тип діяльності реалізує ідею активних методів навчання. Ми переконані, що в контексті професійної підготовки майбутнього медичного працівника, активні методи навчання знаходять втілення в таких формах навчальної діяльності, як проблемна лекція, семінари, дискусії і обговорення, професійно орієнтовані спецкурси, курсові і кваліфікаційні роботи із актуальних проблем розвитку та реформування медичної галузі, науково-організована неперервна практика на засадах наступності. Дуже ефективною формою проведення аудиторних занять вважається ділова гра.

У результаті освоєння елементів професійної діяльності у її суб'єкта формуються професійні мотиви, виробляється розуміння мети і завдань, укладається професійний світогляд і розвивається мислення, набуваються предметні психолого-педагогічні, дидактично-методичні знання і відповідні їм уміння і навички. Формування професійного мислення і підготовленості до професійної діяльності тісно взаємообумовлені та взаємопов'язані, оскільки професійне мислення є практичним мисленням і його основна функція – розв'язування конкретних професійно-зорієнтованих задач.

Поняття «професійне мислення» використовують, переважно, у двох значеннях: коли хочуть підкреслити високий професійний рівень фахівця, у нашому дослідженні – медичного працівника, та коли хочуть підкреслити особливості мислення, обумовлені характером професійної діяльності.

Теоретичне мислення – це сфера «умогляду» (за Арістотелем), сфера «чистого» розуму, який будує теоретичні системи знання, не звертаючись безпосередньо до чуттєвого досвіду; це сфера загальних абстракцій (понять). Загальним Арістотель називав «те, що є завжди і всюди». Як зазначає О. Діса, у процесі реального мислення сучасної людини практичне і теоретичне мислення взаємопов'язані й зумовлюють один одного. Практичне мислення здійснюється у процесі безпосередньої, чуттєво-конкретної взаємодії людини з навколишнім світом, воно:

а) наповнює теоретичне мислення новим змістом, дає вихідний матеріал для теоретичного аналізу й синтезу, для формування і розвитку нового знання в науці;

б) конкретизує теоретичне знання шляхом розроблення особливих понять і методів для його практичного використання, тобто здійснює процес «сходження» від абстрактного до конкретного, від загального до одиничного.

Теоретичне мислення формує системи знань (теорії), які використовують на практиці та надають можливість більш глибоко «оволодіти» предметами й явищами об'єктивного світу, зрозуміти їх сутність. Історично, у результаті впливу теоретичного мислення на практичне, шляхом використання теоретичного знання на практиці, практична діяльність людей стає все більш раціональною, системною, зумовленою теоретичним розумом. Синтезом практичної діяльності й мислення стає життєвий і професійний досвід [1].

Практичне мислення спрямоване на виконання практичних завдань і проблем, на вирішення проблемних ситуацій, які виникають перед людиною або соціальною групою, інтелектуальну підготовку до фізичного перетворення дійсності – постановка мети, складення плану дій, пошук засобів, необхідних для досягнення мети [1, с. 68].

Спираючись на результати дослідження ми пропонуємо співставлення характеристик «теоретичного» і «практичного» мислення (табл. 1).

Група дослідників у системі категорій, які регулюють розвиток педагогічних задач в якості основних одиниць професійного мислення, виділяють наступні, ієрархічно організовані рівні:

– рівень провідних ідей, які визначають загальну спрямованість діяльності фахівця; що повинні стати його особистими професійними переконаннями;

– рівень конструктивно-методичних схем, які конкретизують загальні ідеї і принципи (розробка конкретних програм вивчення особистості студента, проектування її розвитку; побудова системи перспективних ліній розвитку колективу; конструювання системи навчальних занять для професійного становлення студентів);

– рівень техніки і технології як сукупності прийомів педагогічної діяльності при розв'язуванні оперативних навчально-виховних задач [4].

Одним із найефективніших методів, що вводить студентів у професійну діяльність, дозволяє синтезувати їх теоретичні знання і практичні навички, є розв'язування навчально-педагогічних та професійно-зорієнтованих задач. На відміну від реальної педагогічної задачі в діяльності педагога навчальна задача є лише дидактичним засобом у навчанні студентів педагогічному осмисленню дійсності.

Основна відмінність навчальної задачі від всіх інших полягає в тому, що її мета і результат виявляються в зміні самого діючого об'єкта [4]. Навчально-педагогічна задача – це проблемна ситуація, що виникає в освітньому процесі, розв'язуючи яку студенти повинні навчитися узгоджувати дії у професійно-зорієнтованому напрямку. Досить часто навчально-педагогічні задачі реалізуються у формі рольових, імітаційних, ділових ігор тощо.

О. Любінська стверджує, що найбільш доцільним у процесі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини є використання симуляційних (імітаційних) та рольових ігор. Дидактична сутність симуляційних ігор полягає в тому, що пропонується реальна професійна ситуація, студенти відповідно до визначеної функції повинні виконувати професійну діяльність. У професійній підготовці майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини доцільно використовувати рольові ігри, у процесі яких моделюється ситуація їхньої професійної діяльності. Для таких ігор необхідно обирати проблемні чи конфліктні ситуації, що передбачають участь декількох осіб, які виконують різні ролі. Моделювання професійних обставин у рольовій грі сприяє підвищенню рівня їх пізнавальної активності та накопиченню професійного досвіду. Застосування ігрових технологій допоможе майбутнім бакалаврам із лабораторної медицини адаптуватися до майбутньої професійної діяльності через засвоєння попереднього до професійної діяльності досвіду на зразках професійних дій різних рольових та особистісних позицій студентів [2, с. 116].

Якісна професійна підготовка майбутнього медичного працівника передбачає необхідність

Таблиця 1

Порівняльний аналіз теоретичного та практичного мислення

Теоретичне мислення	Практичне мислення
особливий зміст, специфіка якого визначається зв'язком загального і одиничного	мислення вплетене в практичну діяльність і піддане її постійному випробуванню.
є основою для формування системи знань, наукового світогляду	вимагає більш витонченої спостережливості й уваги; передбачає вміння використовувати для розв'язання часткової задачі та особливе і одиничне, що є в даній проблемній ситуації
сукупність теорій та підходів, що визначають процес моделювання	«практичний розум» вимагає вміння швидко переходити від міркування до дії і назад.

забезпечення гуманістичного підходу в навчанні і психолого-педагогічної підтримки особистісного становлення студента-медика на етапі його адаптації до навчання й у процесі навчально-професійної підготовки, ідентифікації з вимогами цієї діяльності. М. Філоненко підкреслює, що професійна освіта має виступати як процес створення такого зовнішнього середовища, яке підтримує саморозвиток. А успіх педагогічної діяльності визначається передусім результатами впливу на особистість. Від того, наскільки ефективно буде реалізований цей процес, залежить успішність професійної діяльності фахівця. У результаті дослідження дослідницею з'ясовано, що процес особистісного і професійного становлення майбутнього професіонала та його готовність до майбутньої професійної діяльності суттєво пов'язані між собою. Адже в професійній діяльності реалізуються особистісні й творчі цінності її суб'єкта, але за умови, що вони були попередньо сформовані у процесі становлення його особистості [7, с. 85].

О. Любінська, досліджуючи особливості формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини, виокремлює педагогічні умови, дотримання яких забезпечує ефективність професійної підготовки медичних працівників саме в умовах ЗВО [2, с. 105].

Ми вважаємо, що ці умови є доцільними і в контексті нашого дослідження, зокрема:

- зорієнтованість освітнього процесу на формування мотивації до оволодіння професією та професійних цінностей фахівця – майбутнього медичного працівника;

- цілеспрямоване впровадження сучасних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх медичних працівників;

- застосування методики поетапного формування та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців медицини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, діяльнісний підхід, який відіграє провідну роль у формуванні майбутніх медичних працівників в умовах закладу вищої освіти, сприяє формуванню сукупності мотивів для здійснення професійної діяльності, забезпечує формування системи особистісних та професійних цінностей, забезпечує залучення людини до різних форм діяльності, у процесі якої формуються загальні та професійні компетентності. Ефективними педагогічними умовами використання ділових ігор в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх медичних працівників вважаємо: зорієнтованість освітнього процесу на формування мотивації до оволодіння професією та формування професійних цінностей майбутнього фахівця; цілеспрямоване впровадження сучасних педагогічних технологій в освітній процес ЗВО; застосування методики поетапного формування та розвитку професійної

компетентності майбутніх фахівців медицини. **Перспективи подальших наукових досліджень** вбачаємо у розробці сукупності різних видів ігор та методичних рекомендацій для їх апробації в умовах освітнього процесу ЗВО для ефективної професійної підготовки майбутніх медичних працівників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Диса О. В. Особливості й відмінності теоретичного та практичного мислення. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 2. С. 67-81. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4448/1/9.pdf> (Дата звернення: 20.10.2022).

2. Любінська О. І. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини у вищих навчальних закладах: дис. .... кан. пед. наук: 13.00.04 // Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльності, Львів, 2018. 305 с. URL: https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/dus_lubinska.pdf (Дата звернення: 25.10.2022).

3. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. № 1. С. 76-79. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1384?locale=de> (Дата звернення: 18.10.2022).

4. Практикум з педагогіки / за заг. ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 482 с.

5. Самойлов С., Ціперко Т. Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (5-6 класи) / *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*: Науково-методичний вісник № 58. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. 533 с. URL: http://koippo.in.ua/arhiv/mvisnuk/mv_58.pdf (Дата звернення: 18.10.2022).

6. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічного акме-професіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія* / за ред. Н. В. Гузій. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с. С. 177-257. URL: http://eprints.zu.edu.ua/26785/1/%D0%93%D1%83%D0%B7%D1%96%D1%96%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BB.%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE_2017_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0.pdf (Дата звернення: 19.10.2022).

7. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: дис. ... д-ра псих. наук: 19.00.07 / Київ: Інститут психології ім. Г. Костюка, 2016. 425 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=uJ3LTRo (Дата звернення: 22.10.2022).

8. Чукавіна Т.Е. Педагогічне спілкування як умова активізації навчальної діяльності студентів вищих медичних навчальних закладів: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. 162 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_chukavina_ch.1_1526047332.pdf (Дата звернення: 22.10.2022).